
DONACIJA RISB, AKVARELOV IN FOTOGRAFIJ IZ »MAKEDONSKEGA CIKLUSA« AKADEMSKE SLIKARKE ALENKE GERLOVIČ SLOVENSKEMU ETNOGRAFSKEMU MUZEJU

540

Akademska slikarka Alenka Gerlovič (roj. 1919) se je spomladi 2003 odločila podariti Slovenskemu etnografskemu muzeju del svojega risarskega in deloma slikarskega opusa, ki je nastal v Makedoniji med letoma 1953 in 1957, ko je nekaj poletij zaporedoma izkoristila za opazovanje in upodabljanje življenja v Prilepu, Skopju, Ohridu in okoliških vaseh. Muzeju je 19. 6. 2003 po posredovanju gospe Tatjane Pinoza, organizatorke slikarkinih razstav v Skopju in v Ljubljani, leta 1999 ob njeni 80-letnici, podarila mapo z risbami na 21 kartonastih paspartutih. Mapa obsega risbe različnih formatov v različnih tehnikah: 55 perorisb, 5 risb z rjavo kreda, 19 risb s svinčnikom, 8 risb s tušem in 2 risbi z ogljem. Konec julija je slikarka v muzej prinesla še mapo z desetimi akvareli, prav tako iz makedonskega ciklusa, in škatlo s petimi filmi in fotografijami, narejenimi iz teh filmov, ki jih je slikarka posnela leta 1955.

Več o slikarskem in risarskem opusu ter o okoliščinah, v katerih je ta opus nastal, je slikarka zapisala v katalogu razstave z naslovom Alenka Gerlovič: Risbe iz Makedonije 1953–1957, ki ga je leta 1999 ob razstavi izdala Galerija Ilirija v Ljubljani. V likovnem smislu so sicer maloštevilni akvareli izjemno prefinjene in občutene slikarkine impresije in številne risbe z večšo roko zabeleženi utrinki ob doživljanju barvite narave in »arhaičnega« življenja na njenih raziskovanjih Makedonije »... v tistih davnih časih, ko je bil svet še velik in njegova čudesa skoraj nedosegljiva. Želela pa sem si videti, doživeti in slikati daljno deželo mojega hrepenenja. To je bila Makedonija.«¹ In pričakovala je, da jo bo v Makedoniji prevzela predvsem veličastna pokrajina, ki je sicer stalno prisotna v njenem opusu, vendar pa so jo prevzeli predvsem figuralni motivi, med njimi zlasti bivoli in ljudje pri vsakdanjih opravilih: ženske v barvitih nošah na »pazarnem dnevu« v Prilepu, dogajanje na živilskem in živinskem trgu, pa Romi in njihova živo pisana domovanja, mlatev pšenice, perice s spodrecanimi krili ob Ohridskem jezeru, žeganje pri svetem Klimentu, pa tudi arhitektura. Risbe in slike so praviloma dobro dokumentirane, kar pomeni, da najdemo ob njihovem

¹ Alenka Gerlovič: Spomini na Makedonijo 1953–1957. V: Risbe iz Makedonije 1953–1957. Ur. Tatjana Pinoza. Ljubljana: Galerija Ilirija, 1999, s. 6.

robu slikarkini iniciali AG, kraj, datum in leto nastanka slike ali risbe, včasih kratek opis motiva. Za »branje« in razumevanje motivov bodo raziskovalcu lahko v oporo tudi dnevniki (sicer še v slikarkini lasti), čeprav je sama zapisala, da si je vanje beležila bolj možne likovne motive, premalo pa o srečanjih in dogodivščinah z ljudmi.² Kljub temu so maloštevilne slike in »gora risb« iz makedonskega ciklusa ne le umetnostnega pomena, ampak tudi enkratni vir za raziskovanje življenja v Makedoniji 50-ih let 20. stoletja.

Ob risbah in slikah pa moramo z vidika etnološke pričevalnosti posebej izpostaviti slikarkine fotografske črno-bele vizualne zapise, ki bi zahtevali samostojno študijsko obravnavo. Vsi posnetki so dokumentirani na hrbtni strani fotografij enotne velikosti 6 x 8,5 cm (št. filma, št. posnetka, motiv, kraj, leto). Prvi film je bil posnet leta 1955 v Strugi in na Ohridu. Na 45 fotografijah prevladujejo motivi žensk v nošah iz Struge in iz vasi v bližini Ohrida in motivi bivolov, ki so jo vznemirjali kot slikarski motiv. Ob tem pa so na posameznih fotografijah kolo za črpanje vode, vozovi in cerkev sv. Klimenta na Ohridu. Drugi film je bil posnet leta 1955 v vaseh Peščani in Elšani. Na 50 fotografijah so motivi nošenja snopov, vejanja žita, ročne mlatve in mlatve s pomočjo oslov, pranja žita v jezeru, čebeljih panjev v obliki snopov, kolov za obešanje ribiških mrež v Peščanih, nošenja zibelke in elementov arhitekture. Tretji film je bil posnet leta 1955 v Peščanih in na Ohridu, na 29 fotografijah pa so perice, predice, transport žitnih snopov z osli, žegnanje in romarice pri cerkvi sv. Klimenta na Ohridu, godba in ples pred cerkvijo sv. Klimenta, pranje žita, peščanski ribiči s čolni, koli za sušenje ribiških mrež in restavraciji, ki so sodelovali pri restavriranju cerkve sv. Klimenta. Četrty film iz leta 1955 je bil posnet na Ohridu, v Prilepu, v Bitoli in v okolici Skopja, na 49 fotografijah pa so ribiške mreže, ki visijo na kolih in se sušijo, ženske v nošah iz Prilepa, iz Bitole ter iz vasi Gornjani, Banjani in Mariovo pri Skopju, motivi iz »ciganske male« v Skopju, prilepski »pazar« in živali. Peti film iz leta 1955 je bil posnet v Gornjanah in Banjanah pri Skopju ter v »ciganskem« naselju v Skopju, na 50 fotografijah so žene v nošah (npr. govornica noše poročene in neporočene žene, ki sta bili fotografirani skupaj!) in pa utrinki iz življenja »Ciganov« (godba, otroci, ženin in nevesta).

Slikarkin fotografski »makedonski ciklus« odpira vrsto etnološko relevantnih vprašanj: avtoričino vrednotenje razmerja med fotografijami, risbami in slikami, slikarkini nagibi in pristop k izbiranju tako fotografskih kot likovnih motivov, povednost fotografij za razbiranje etnološko relevantnih podatkov in ne nazadnje primerjava tega fotografskega opusa s fotografijami, ki so jih sočasno v različnih slovenskih krajih posneli člani terenskih ekip tedanjega Etnografskega muzeja v Ljubljani in jih hrani Oddelek za dokumentacijo SEM. In hvaležni smo lahko slikarki Alenki Gerlovič za njeno senzibilnost, ki je rodila takšne sadove, ter seveda za njeno odločitev, da del teh sadov podari Slovenskemu etnografskemu muzeju.

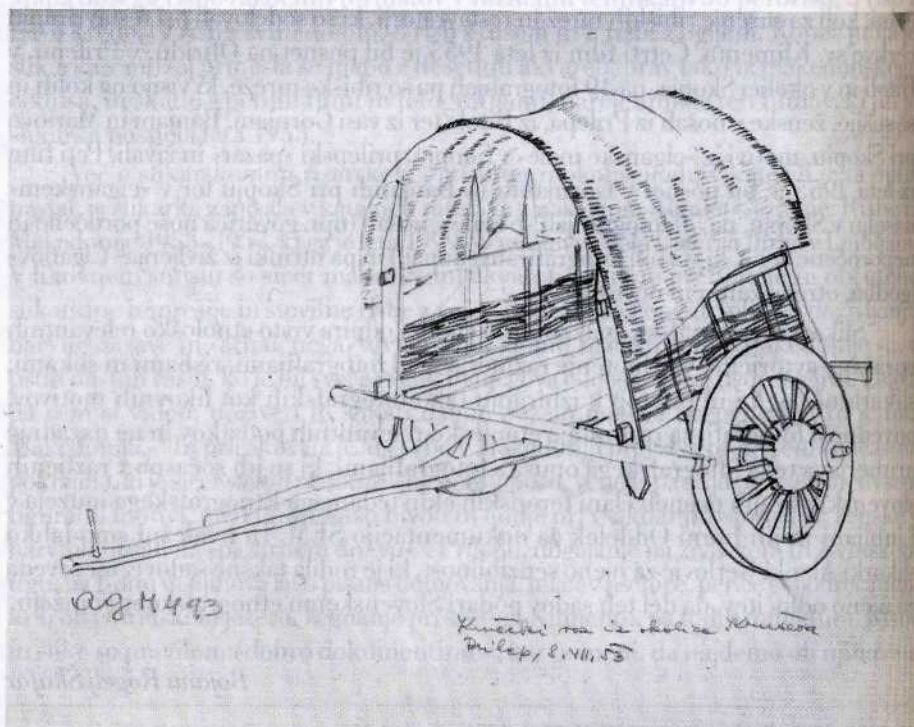
Bojana Rogelj Škafar

² o.c., s. 12.

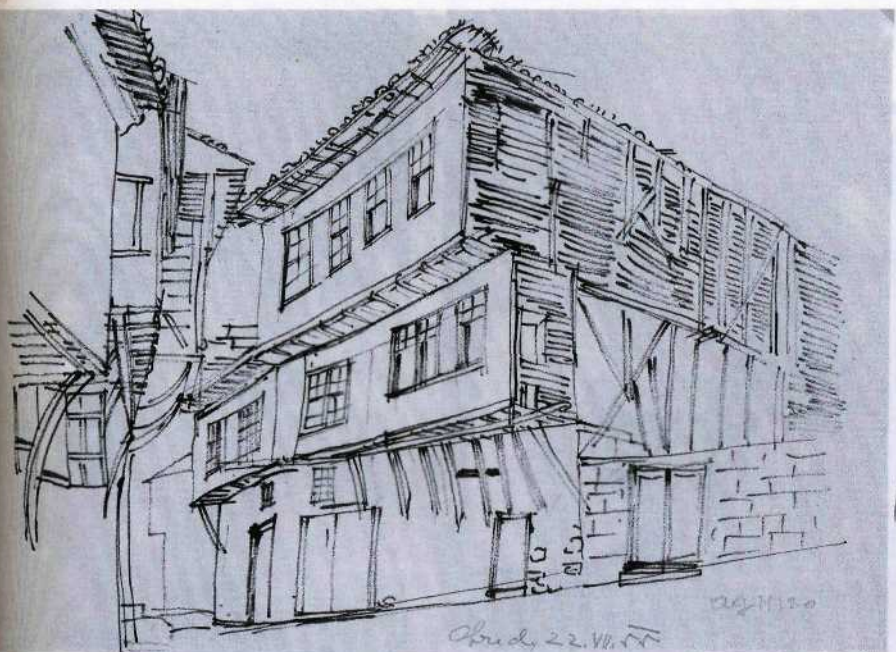
542

Predica, perorisba, 23 x 22 cm, Nerezi, 3.7.1954, sig. ag M73.

Kmečki voz iz okolice Kruševa, perorisba, 21 x 27,5 cm, Prilep, 8.7.1953, sig. ag M493.

Hiša, perorisba, 20,5 x 29 cm, Ohrid, 22.7.1955, sig. ag M130.

Romarke pri sv. Klimentu, perorisba, 25 x 35 cm, Ohrid, 9.8.1955, sig. ag M529.

544

Dekleti iz Egejske Makedonije, Bitola, 1955, F4/7.

Čiganska nevesta, Skopje, 1955, F5/15.

Kolo za črpanje vode, Ohrid, 1955, F1/20.

Žena z zibelko, Peščani, 1955, F2/39.

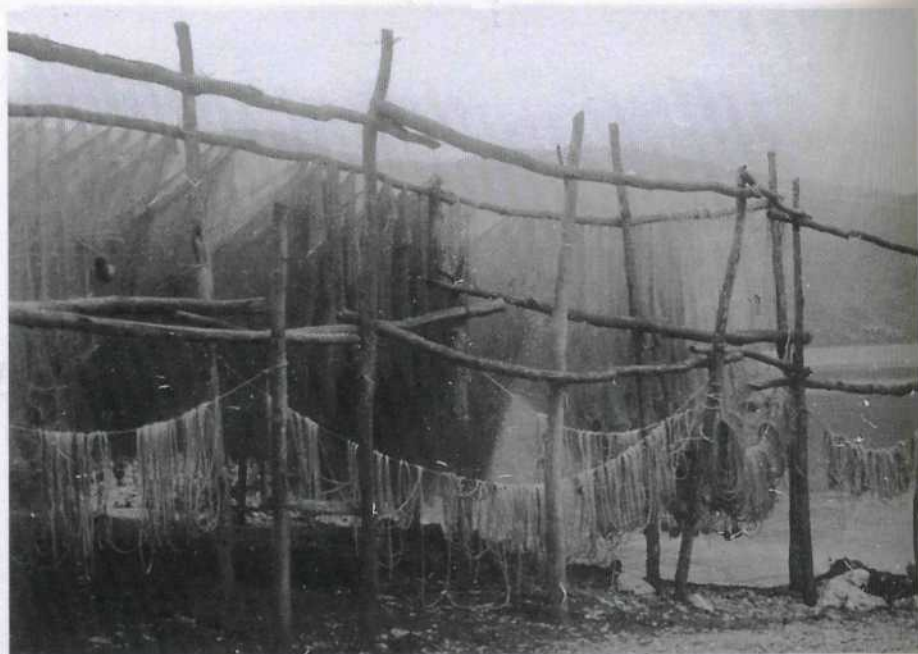

545

Kmetice pri sv. Klimentu, Ohrid, 1955, F3/13.

Na prilepskem pazaru, Prilep, 1955, F4/41.

Ribiške mreže, Ohrid, 1955, F4/6.

Ciganski muzikanti, Skopje, 1955, F5/11.

547

Ciganska četrt, Prilep, 1955, F4/18.

Žena z zibelko gre na polje, Gornjani, 1955, F5/31.

Žena z zibelko gre na polje, Gornjani, 1955, F5/30.